

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

ПЯТНИЦА

20 ноября 2015 года

№ 22 (3442)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

Ар од мәр вўды давәлман вәл

Ханты не Валентина Талигина

Тәм
номерән
лўнтаты:

6

Хутыса Корлики
кәртәң әшкола-
интернат рәпитл

7

Ас-угорской
айдат тәхи
20 ода йис

8-9

Ар од нявремәт
вәндтум не
О.Е. Скакунова
80 ода йил

13

Сытомино
кәртәң культура
хот верәт
олаңән

15

Ёмвошн
«Югратур 2015»
немпи
вандтупсы мәнәс

С. Онина верумжур

10

Муй арат вух 2016-мит одн округевн питл

Ас потты тыдӑш 16-мит хӑтлӑн Ёмвошн округ дума 49-мит па 50-мит мирхотнӑн мӑнсӑн. Щӑта путӑр мӑнӑс, хутыса 2015-мит од 9 тыдӑш мӑр округ бюджет вухӑт ортсыт па еллы 2016-мит ода йилуп бюджет олаӑн.

Щи олаӑнан вухӑт лӑнӑтты па ортты Департамент кӑща не Вера Аркадьевна Дюдинаясӑнтӑс. Яртыӑн тыдӑш мӑр Югра мӑвев бюджета 183,5 миллиард шойт вух хойс, щит 2015-мит од яртыӑн тыдӑш мӑр 43 процента аршӑк. Тӑм од Ас хӑлты тыдӑш вӑш эвӑлт па лыпӑт хойты тыдӑш вӑнты бюджет эвӑлт 137 миллиард шойт вух сухуптӑсы. Мӑнум од киньши 15 процента аршӑка йис. Ар вух налог ширн юхтӑс. Мосл лупты, тӑм мӑр округ бюджетн профицит 50 миллиард

шойта йис, щит мӑнум одкиньша 6 пӑшаршӑка вӑл.

Еллы 2016-мит ода мӑнты вухӑт олаӑн ясӑн мӑнӑс. Щи олаӑн депутатӑт ар пӑш путӑртсӑт, мосты непекӑт мирхотӑтн яма па тӑса вантман тӑйсӑт. Еллы од бюджет 176,3 миллиард шойт вуха питл, щит 2015-мит од киньша – 90,6 процент. Щит шимда йил. Арсыр верата сухуптӑты вухӑт – 202,1 миллиард шойт, 2015-мит од киньша – 96,3 процент, ищи шимда йил.

Щи вухӑт эвӑлт

социальной верӑта 68,9 процент арӑт вух мӑнл. Щи эвӑлт уша йил, хуты еллы одн ар вух мӑды мир яма вӑлты щира.

Кӑща ӑх яма па тӑса вантман тӑйты питлӑт ши вер, хуты поступсы ширн бюджетной тӑхетн рӑпитты ӑх тыдӑш вухлӑд кашӑн одн вӑна ювмӑл. Мирхотн ясӑн мӑнӑс, хуты 2016-мит одн ши ӑх тыдӑш вухлӑд 2015-мит од киньши ая ӑн йил.

2016-мит ода бюджет яма тӑты щира кӑща ӑхн 25 программа лӑщӑтман вӑл. Нявремӑт вӑндтӑты вера округ вухӑт эвӑлт 27,5 процент арат вух мӑнл. Мир тӑлана вӑлты щира 22 процент арӑт вух сухуптӑды.

2016-мит од вухӑн непекӑн хӑншман,

хуты муниципалитетӑт «единая жилищная субсидия» нӑтупсыйн мӑлдыт. Щи вухӑт кашӑн районӑн кӑща ӑх вантты питлӑт, муйсӑр верӑта мет олаӑн вухӑт сухуптӑты мосл. Щи кӑтн вӑн йинкӑн ӑптум тӑхетн вӑлты ӑх йилуп хотӑтн мӑлдыт.

Мосл лупты, хуты еллы одн округ бюджет эвӑлт итӑх районӑта па вошӑта соймная вухӑт мӑлдыт, лӑдн мосты лӑтутат па пурмӑсӑт сырышӑк кӑртӑта тӑты, хута ям ӑш ӑнтӑм.

**Округ дума
информационно-
аналитической
управление непекӑт
ширн хӑншӑс
Надежда НОВЫХОВА**

Сӑмӑтвош район ӑх «Югратур 2015» немпи ванлтупсыйн

Сӑмӑтвош район кӑщалаӑнкӑрне Ирина Чечёткина «Югратур 2015» ванлтупсый кӑт вер ванлтӑс, щит Руслан Проводников немпи V-мит кӑсупсы па Сӑмӑтвош район айлӑт ӑх вӑн мирхот.

Щи тумпийн ванлтупсыйн вой-хӑл ведпӑслӑты тӑхет ӑх лӑтутӑт тӑсӑт,

«Элаль» немпитӑхи ӑхн верум пурмӑсӑт тӑсыйт, хута кӑщӑа вӑл Ольга Филиппова.

**Сӑмӑтвош район айкел
Хӑнты ясӑна
тулмащтӑс
Людмила ШУЛЬГИНА**

Рӑт ясӑн тӑйты – щит мет вулаӑн вер

Тӑм ванӑн Ас потты тыдӑшн 15-мит хӑтлӑн шуши мир Ассамблея мирхот верӑнтӑс. Мет олаӑн путӑр мӑнӑс, муй ширн округ луваттыйн увӑс ӑх ясӑт лыдӑна вӑлдӑт па муй ши пӑты округн верды.

Вӑндтӑты верӑт па айлат ӑх лӑщӑтты тӑхи кӑща не Л.Н. Ковешникова ай павтӑс, муй ши пӑты ӑшколайн, институт развития образования па Ас-угорский институтн рӑпитты ӑх лӑщӑтлӑт. Шуши мир ясӑн нух алумты пӑты Ас-угорский институт 41 непек есӑлсӑт, ши тумпийн 9 арӑн-моньшӑн киника. Лыв округ луваттыйн вӑлты ай пушхиет яхты хотӑт па ӑшкола ӑх пидӑ рӑпитлӑт. Мӑнӑва уша йис, нявремӑт рӑт ясӑна вӑндтӑты хуятӑт тыдӑш вӑты вухлӑд нух енумлӑт, щит 20 процента араттыя ясӑн тӑтӑл пӑты па 25 процента увӑс мир ясӑн

еллы тӑруптӑтӑл пӑты. Щи унтасн хӑннехӑ рӑпитты вухӑд 2015-мит одн вӑна енмӑс.

Депутӑт не Надежда Алексеева лупӑс, мет вулаӑн вер, хӑн нявремӑт рӑт ясӑн путӑртлӑт. Кашӑн од ясӑн тӑйты хуят шимда йил. Щи тумпийн нуша тӑйты айлат ӑх стипендия вухлӑд ищи айт. Лыведа мет нӑтты мосл, вантӑ, кӑртӑтн ушӑн рӑпата ӑнтӑм, ащидал-ӑчкидал вухды омӑслӑт. Эвӑт па пухӑт еллы ӑн веритлӑт вӑндтыйлты па юхи керлӑдӑт.

Шуши мир Ассамблея кӑща хӑ Еремей Айпин путӑртӑс, увӑс мир кӑтн ар хуят непекӑна йилӑт, тӑп ушӑн рӑпата ӑн вӑйтлӑт. Итӑх шуши

мир рӑпитты тӑхета па ӑх вӑлдыт. Щи верӑт еллы яма вантты па тӑнщираӑна лӑщӑтты мосл. Округн немасыя Юван Шесталов мойлупсы версы, тӑп щив шимл вух пунсы. Щит ищи нух вантты мосл.

Округ луваттыйн культура па ясӑт вӑндтӑты пӑты арсыр рӑпата лӑщӑтлӑ, тӑп интӑм вӑнты хӑнты, вухаль па юрн ясӑтан путӑртты хуят шимл.

Интӑм йисн хотӑн ӑх иса рӑшч ясӑна питсӑт, рӑт ясӑн щиты айкемн вӑшл. Мет олаӑн шуши мира ай няврем пидӑ юдн рӑт ясӑн путӑртты мосл, тӑп ши юпийн нявремӑт тӑйты па лавӑлты хотн, ӑшколайн па вӑн непек холумтты тӑхетн еллы хӑнты, вухаль, юрн ясӑт вӑндтӑты. Щи унтасн увӑс мир ясӑт па вӑлупсы еллы вӑлты питлӑт.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Финно-угорской мирәт хәтләт вәсәт

Ас потты тыләш 10-16-мит хәтләтн па хон пеләк Венгрия мұв Будапешт вошн финно-угорской мирәт хәтләт мәнсәт. Щит Финно-угорской культурной тәхи җх ләшәтсәт.

Тәта финно-угорской культурной тәхи җхн ләшәтум «Времени живая нить» ванлтупсы. Щи тумпийн щәта «Этнос Ямала» хур ванлтупсы вантты рәхәс, мәта ут Пулңавәтвошәңхурвүты хә Сергей Анисимов верәс.

Тәм хәтләт мәр Финно-угорской культурной тәхи кәща не Татьяна Барахова «Финно-угория. Этнический

комфорт» журнал, «Финно-угорские и самодийские народы в этнокультурном многообразии России» немписправочникнепек па па йилуп непекәт ванлтәс.

Е т н М а р и я Корепанова па Николай Анисимов удмурт па бесермян мирңан йис арәт арисәңн.

11-мит хәтлән Будапешт вошн вәлүм

Российской культурной тәхия Л. Этвеш немпи университет па хур хәншты верәт вәндтәты университет айлат җх юхтылдсәт. Дыв вәндтәты хәрн уша версәт, муйширн Россия олаңән вәты рәпатнекәт ләшәтлүйт.

12-митн Т. Барахова Л. Этвеш немпи университетн мирхотн вәс, хута финской хур хәншты хә Аксели Галлен-Каллела па сүв хәншты хә Ян Сибелиус олаңән путәртсы. Т. Барахова библиотека я финно-угорской па

самодийской мирәт олаңән киникайт мойләс.

Мойң җха «Этнос Ямала» немпи ванлтупсы шеңк мостәс, ширн щит ван хәтлуп тыләш 15-мит хәтл вәнты рәпитты питл.

Едды Финно-угорской культурной тәхи па Будапешт вошн вәлүм Российской культурной тәхи кәщайңән ияха рәпитты пәты Кашашты непекн җш посңән пундәңн.

Хәнты ясәңа тулмаштәс Людмила ЛОНГОРТОВА

Артная тәйты вухәт сухуптәты мосл

Ай тәхет потты тыләш 30-мит хәтлән Ёмвошн судебной приставәт рәпатаел тәхи 150 ода ювум пура постәсәт. Щи олаңән тәм тәхи кәща Олег Адольф айкел әкәтты җха пресс-конференция немуп мирхотн ай павтәс.

Мет сыры Олег Артурович путәртәс, муй вүрн рәпата тәхи тывәс. Щи утистория XI-XII йисәт эвәлт лүңәтты шир вәл, хән кәнаш җх мир эвәлт пурмәсәт па детутәт әкәтсәт. Хән Российской империяйн ар вош омәссы, щи пурайн мет ар вух мир эвәлт әкәтты мосәс. Щит пәты Александр II хон ики 1865-мит одн «Учреждение судебных постановлений» немуп непек есләс, хута хәншман, муй ширн сүтәта рәпитты мосл. Октябрьской революция юпийн щи рәпата милиция җхн версы, тәм йисн щи җх рәпитты тәхи мет сыры РФ юстиция Министерствайн вәс. 2004-мит одн немасыя судебной приставәт Федеральной служба немуп хот пүншсы. Тәм пүляң Ёмвош округән 21 шимәш хот вәл, хута 266 хуят рәпитл. Дыв сүтытум хәннехәйт

па рәпата хотәт вух сухуптәты партләт, хән щитәт мосты пурайн хотлад, штрафлад па кредитлад пәты вух ән сухуптәсәт патыләш вух рәпатнекәта ән мәсәт.

О. Адольф ясәң ширн, тәм пүш дыв 708-кем шура сверлдерамтсәт, щит 31-кем миллиард шойт вух. Интум вәнты вух ән сухуптум җх эвәлт 12-кем миллиард шойт вух юхды вүсы. Мосл лупты, итәх тәхетн кәща җх ар тыләш вух ән сухуптәләт, приставәт щи ад рәпата җха нәтләт, ГИБДД җхн сапла пунум, алимент вух юхды кәншләт. Щит вер посн дыв хәс и шура вер дерамтсәт, тәм хәтл вәнты щитәт эвәлт яртәң шура вер тўңматсәт. Щит вүраңн дыв артна тәйты җх кәншләт па вух юкана дыв пурмәслад хулт вүләт. Итәх хуятәт па хон пелка яңхты ән есәлдүйт, хән дыв сот мудтас шура шойт

вух артна тәйләт. О. Адольф лупәс, хән дыв шимәш җх эвәлт тўтәң әхәл хулт вүләт, щитәт имухты сухуптәты вух вәйтләт. Лүв нәмәсл, 70-кем процент җх вух тәйләт, щит пәты 56-кем процент хәннехә, хән па хон пелка мәнты ән есәлдүйт, имухты артна вух сухуптәләт.

Коммунальной вухәт мир эвәлт кәншты лавәрт. Тәм йитн 517-кем миллион шойт вух җх эвәлт вүсы. Мосл лупты, хән хәннехәйт хәт тыләш мәр хотлад пәты ән сухуптәләт, щи пурайн дыв артна тәйты җха лүңтәсләт. Щи җх күтн ар хуят немхута ән рәпитләт па нәлвула вәлдәт. Кашәң ол мет ар хуят хотлад пәты па ГИБДД сапла пунум вух сухуптәты ән питсәт. Дывел вух сухуптәты парттыя судебной приставәт кәща хотәтн па управляющий тәхетн рәпитты мир

пида дыв вәдты хотлада юхи яңхләт. Соймная вүйлүм вухәт ищи лавәрт мир эвәлт юхды вохты, тәм пүляң 54-кем шура арат шимәш вер эвәлт тәп ихущяң шура вер тўңматсы. О. Адольф нәмәсл, хәннехәйт кредит сухуптәты вух әнтәйләт. Тәм одн 60-кем шура арат щи хурасуп вер вәс, интум вәнты 50-кем процент вер тўңматсы па щит унтасн мир эвәлт 1,6 миллиард шойт вух холумтсы.

Едды Олег Адольф лупәс, хән судебной приставәт хәннехәйт хуши вух вохты юхи хәтләт, дывела удостоверение немуп непек, жетон па пурмәсәт хулт вүты олаңән хәншум непек хотәң җха ванлтәты мосл. Ләдн артна тәйты җх эвәлт хот пурмәслад хулт ад вүсүйт, дывела щи җх сайтән вантты мосл, артна тәйләт муй әнтә, әхәт мосты пурайн вух ат сухуптәләт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Мўң литератураев верәт олаңаң

Мўвтед мирәт финно-угорской писателят вәйтантаупсы юпийн, мәта ут тәм ол сўс пурайн Венгрия мўвн мәнәс, Литература ол пәты па «День народного единства» нәмпи емәнхәтл едпийн Югра мўв депутатәт кәщә ләңкәр хә Еремей Айпин Ассамблея тәхийн мирхот верәнәс.

Тәта хәнты па вухаль мир поэтәт па писателят,учёнойёх,рәт па рўщ ясаңаң путрәт, стихотворенияйт хәншты айлат неңәт, киникайт лўңәттытәхет рәпатнекәт па айкел дэщәтты хуятәт «Ас-угорской мир литература верәт» олаңаң путәртсәт.

Сырыя Е.Д. Айпин айкел тәс, хуты тәм сўс лыпәтхойтытыләщ 3-7-мит хәтләтн Венгрия мўв Бадачонь вошн финно-угорской писатель ёх мирхота әктәшийдсәт. Югра мўв эвәлт шив хәнты па вухаль яң хуят хәнхәс. Мосл ястәты, хуты едлы ищимәщ вәйтантаупсы 2017-мит одн Эстония мўвн дэщәтлы.

Едлы филологической наукайт доктор, Ас-угорской институт кәщә ләңкәр не Е.В. Косинцева путәртәс, муй ширн тәмхәтл хәнты мир литература верәт дэщәтман вәлдәт. Лўв ясңәл ширн, интәм вудаң писателәт кўтн айлат ёх иса әнтәт. Вантәт, юхи хәшум оләтн ар пеләк писательлўв юбилей

емәнхәтләт постәсәт. Щит Роман Ругин 75 ола йис, йилуп одн Мария Волдина 80 ол сема питум хәтләд постәты питл, кәт ол юхды Еремей Айпин 65 ола йис. 2007-мит одн вудаң хәнты мир поэт ики Микуль Шульгин хўв пәнәт мәнәс. Айлат ёх кўтн шимәд хәннехә, мәта ут тәса па тўңширәңа путәр муй стих хәншты веритәд. Лывел яма вәндтәты мосл. Тәта рәхл ястәты, Р.Слепенкова, Е.Каксина, З.Лонгторгова, Ю.Накова, Е.Шульгина, Н.Тарлина па па хуятәт хәнты ясаңаң хәншләт. Щит шеңк ям вер! Е.В. Косинцева ясңәт ширн, тәмхәтл мосл писатель па дерамтты ёха ияха катдасман рәпитты, тәп ши пурайн хәнты мир литератураев тўңмәтл. Ши тумпийн кәщә ләңкәр не путәртәс, хуты нявремәт пәты немасыя литература киникайт ищи шимл хәншман вәд. Щит С.Д. Дядюн дэщәтум непекәт, Е.А. Нёмысова па Л.Н. Каюкова хәншум «Хәнты мир амаматщет» па Ас-

угорской институт тәхи ёхн верум киникайт.

Едлы С.С. Динисламова әкташум мира айкел тәс, муй ширн вухаль литература верәт мәнәдәт. 1930-мит ол вўш эвәлт мет олаңмит писателят вәты питсўв. Щит П. Чейметов, М.П. Вахрушева, М.Казанцев. Ши пурайн лывела вудаң учёной хуятәңа А.Н. Баландин па М.Г. Воскобойников яма нётсәңаң. Щәлта 1960-митн йилуп немәт уша павәтсийт. Щит А.С. Тарханов, Ю.Н. Шесталов, А.М. Конькова. Лыв вухаль мир литература верәт тәка тәйты питсәт. С.С. Динисламова ясңәт ширн, тәмхәтл «Луима сәрипос» газетайн ищи путрәт, стихотворенияйт хәншты йилуп хуятәт олаңаң уша верды. Щит М. Двинянинова, Т.Бахтиярова, Л.Панченко. Әмәщ, хуты тәм неңәт вухаль ясаңаң хәншум путрәт венгерской, эстонской, сәран па удмуртской ясңәтә тулмаштуман вәлдәт. Ши тумпийн О.Лелятова па Т.Калинникова

вухаль ясаңаң хәншләт. Щит пәты вухаль мир кўтн хәншты хуятәт вәлдәт.

Ши юпийн хәнты мир поэтесса М.К. Волдина ясәң вўс па лупәс, хуты айлат писателят пәты немасыя вәндтәты хәр дэщәтты мосл, ләдн дыв вәна пелка хәннехуятәт эвәлт ат вәндтәйылсәт, муй ширн тўңширәңа рәт ясәңаңаң путрәт хәншты мосл. Щәлта хәнты па вухаль ясаңаңа вәндтәты вер па йилпатты.

Едлы Е.Д. Айпин айкел тәс, хуты Ас потты па ван хәтлуп тыләщәңаңаң Кондинской район Силава вәнт кәртәң вухаль мир поэтики А.С. Тарханов вәйтантаупсы дэщәтты питл. Щит пәты путрәт хәншты айлат ёх шив яңхты ищи веритләт.

Мосл ястәты, 2016-мит одн и-кәт айлат ёхн хәншум киника есәлды. Ияха лўңәтты ки, тәмхәтл оса верәт тәты департамент хуша иса увәс мирлўв эвәлт киника есәлды шира 22 заявка непек дэщәтман вәд.

Ирина САМСОНОВА

Ас-угорской институт 25 ола йил

Ас потты тылăш 11-митн Ас-угорской научной институт хуца учёный ёх округ айкелăт ёкăтты ёх пида вёйтантыйлсăт.

Институт кёща не Виктория Сподина дыв рёпайдал олаңан ай тёс. Тёмхатл шăта 65 хуят рёпитл, ши кўтн 85 процент – шит ханты, вухалъ па юрн, ар пелăк ёх учёной нем тайлат.

В.И. Сподина лупăс, 2016-мит одн институт 25 ол постаты питл, шит паты лўв партас айкелăт ёкăтты ёх дыв учёный ёхлал олаңан путрат ханшты. Ши арат ол мър учёный ёх

арсыр рёпата версăт, лелн шуши мират яснăт, литература, культура елдыатвёс. Ши тумпийн кашаң кат ол мър и пўш дыв уша верлат, муй ширн хантэт, вухалъ па юрнат вёллат. «Ин шуши мир 60 процент арат ёх рэт яснăт тайлат, метям Сўмăтвош, Нуви сăнхум па Сърхăнл районăтн», – лупăс кёща не.

5 олюхды институтан вёлтаты непека́т есалты тахи рёпитты однитас,

ар мосты киникайт тывсăт. В.И. Сподина партас: «А́нкет-ашет, юлн нявремдал пида рэт ширн путартаты, тэп ши пурайн яснăт елды тайты питлўв».

Научной рёпатнек Ольга Ерныхова ям арат ол юхды йис путрат, моньшăт, арăт моньшăты, ариты ёхнух ханшум утăт тэсыева лэщăтл, ин ветсот мултас хуят нух ханшсы. Шит шуши мират ташат.

Ши тумпийн интернет хўват «Рэт ясăң вёлттыйлты» хър

тăды. Тём одн ведьши институт хотн ханты, вухалъ па юрн яснăт хўват диктантлэщăтман вёс. 300-кем хуят шит ханшас.

Ас-угорской институт учёный ёх Россия па па хон пелăк научной хотăт ёх пида инумасн рёпитлат. Ши тухалпи учёный мир арсыр мирхотăт пурайн нумсăң непека́т лўнăтлат.

**Людмила
СПИРЯКОВА**

Л. Теткина верум хурнăн

Мир вёлты кёша хотăт

Тём ванăн Ёмвош округ губернатор лăңкър хё Дмитрий Шаповал па хотăт йилпатты Югорской фонд кёща Сергей Макаров айкел ханшты ёх пида вёйтантыйлсăнăн. Лын ай павăтсăнăн, муй иты Югра мўв луваттыйн мир вёлты кёша хотăт йилпатлайт па омăсдайт. Тём вёйтантупсыйн уша йис, ин ар йитуп 134 хот йилпатса. Ши тумпи 175 ар йитуп хот худна яма, хошма вердайт. Ширн тём од мър ар йитуп 250 арат хот нух лэщăтсăт.

Елды Д. Шаповал лупăс:

– Югра мўвн ар йитуп кăрăш хотăт 2014-мит од вўш эвăлт йилпатты питсăлўв. Щăлта федеральной поступсы вёл, катрая ювум хотăт нух лэщăтты вер

эхтыйн, ши ут посн мўн рёпитлўв. Иса Ёмвош округ луваттыйн хэт шурăс 708 ар йитуп хот нух лэщăтты питлўв. Шихотăтн нядсот шурăс арат хоттел ёх вёл. Щăта иса йилпатты 29 миллион квадратной

метра арат мосл, шит 60 миллиард шойт вуха хойл. Мўң лăңхалўв ин ши верăт эхтыйн ямашăк рёпитты.

Мет олаң нух вантты мосл, муй ширн хотăт вёллат. Ин 60 процента арат хотăт арталăсўв. Югра мўв луваттыйн худыева мир вёлты хотăт нух вантты мосл. Щăлта хотăт нух йилпатты вер иши валемуман тайты мосл, лелн тэса па яма рёпатайт ат лэщăтлайт. Округев итэх вошăтн хот йилпа лэщăтты вух ан тăрмăл.

Ёхăт Сергей Макаров ай павтас:

– Ин кашаң ханнехё хотл нух лэщăтты кёша вух ёкăтты пищ тайл. Шит и ар йитуп хотн вёлты мир атэлта вух пунты счёт пўншлат па ай тăхтыйн шив вух ёкăтлат. Ёхăт ши унтасн хот йилпатты рăхл. Ин Югра мўвн шимăш вух ёкăтты 165 счёт хот пўншман тайл. Ши тумпи хот лэщăтты кёша немасыя ям тăхет пиридайт. Вантэ, тэса хот омăсты тăхийн рёпитты ёх пăклăт яма кăпартты. Щăлта нух лэщăтты хот хўв мър мирн елды тайды.

Ульяна ДАНИЛО

Корлики кәртәң әшкола-интернат

Товийн Корлики кәрта яңхсум, щәта интернатн вәсум-холсум, мәнема шеңк мәстәс. Па хәтлән ма әшколайн кәщә ләңкәр не Татьяна Борисовна Кунина пида вәйтантийдсум.

Т.Б. Кунина 2001-мит одн Нижневартской госуниверситет етшуптәс. Щи юпийн Корлики рәт кәртәң музыка, па хон пеләк немецкой, английской ясаңнән урокәт тәс. Ин рүщ ясаңа па литературая вәндтәл. Лүв тәта 15 ол рәпитл.

– Татьяна Борисовна, әшкола па интернат оләнн еша путәрта.

– Мүң әшколаев 1931-мит одн тывәс, щи пурайн тәп ай нявремәт вәндтәйләсәт. Елды 7-мит классәң әшколая йис. 2003-мит одн 11 класс вәнты вәндтәты питсыйт, сырыя эвет-пухәт 10-11-мит класснән Ларьяк кәртән етшуптәсәт.

Тәм йилуп әшкола хота 2003-мит однлуңсүв, щи пурайн компьютерәт, интерактивной 7 сохл па иса мосты пурмәсәт ләтсүв. Интернет версүв, тәп и нүша – лүв айлтыева рәпитл. Округ губернатор не Наталья Комарова мүң хущева юхтыйдмәл пурайн щи нүша оләннән путәртсүв. Щирн Ростелеком тәхи ёх иса муй верл, ләдн интернет соращәк ат рәпитәс. 2014-мит ол вүш эвәлт электронной дневник версүв. Йилуп хота луңмев пурайн па кашәң одн мосты киникайт ләтлүв. Әшколаев тәп и смена рәпитл, елды сыр-сыр кружокәт вәлдәт.

Тәта 93 няврем вәндтәйл, щи эвәлт 80% арат щит хәнты па и юрн

пух. Хәтл мәр нявремәт тәйты хота 51 пушхие яңхәл, щи күтн ищи ар хәнты пушәх.

Тәм йилуп интернат хот 1997-мит одн омәссы, мүңева шеңк мәстәс. Вантә, тәта атәлт летут кавәртты, певәдты, рүтыщәты па юнтты хот йитәт вәлдәт. Тәта әнтәтәп вүт кәртәт эвәлт юхтум нявремәт вәдты веритләт, кәртәң ёх лекщитты щира Нижневартск воша мәндәт ки, эвидал-пухлал ищи ям арат хәтл мәр мүң хущева хәщләт.

– Хәнты ясаң, Увәс мирәт литература, хәнты па юрн ёх культура урокәт тәләтты?

– Па муй. Мет сыры хәтл мәр ай нявремәт тәйты хотн эвиет-пухит хәнты ясаң па культура оләннән уша верләт. Щит Маргарита Ксенофоновна Уграк тәл. Щәта ай хәнты хотые вәл, хута нявремие юнтләт. Ил вуюмтәдн ай пушхиета хәнты моньщәт лүнәтлүйт. Хур хәншты урокан ай тәпиет хәнты хәншет хәншты, щи тумпийн сәк, шнты эвәлт арсыр хурамәң утәт верты вәндтәйлдәт. М.К. Уграк 1-мит классән вәндтәйлды нявремәт пәты «Ма рәт мүйиём» урок тәл. Кимит класс вүш эвәлт нявремие хәнты ясаң вәндтәты олңитләт, щи урок пәты лапәт мәр тәп кәт щос мәды. Елды 4-7-мит классәтн тәп и щос. Вән нявремәт хәнты ясаңа вәндтәл Светлана Фёдоровна Прасина. Әшколаевн немасыя кабинет вәл, щәта ипуляң рәт ясаң

урок па музейдәщәтман вәл. 8-мит классән эвет-пухәт шуши мир культура оләннән уша верләт, 9-мит классән «Географическое краеведение» урок вәл. Кашәң одн С.Ф. Прасина немасыя хәнты ясаңнән путәртты хәр ләщәтл, щит пәты вәна пелка ювум ёх мойна вохл. Вәйтантиупсыйн вән ёх нявремәт пида тәп хәнты ясаңнән путәртләт, эвет-пухәт мойң ёх пәты етнхот алыләт. Щи тумпийн округ история урок тәлүв.

Урокәт етшәты юпийн нявремәт арсыр верәта вәндтәйлды хәрәта юхтыйдләт.

– Мәта вәндтәты хуят нын ән тәйлдәтты?

– Ин физкультура урок тәты хә ән тәйлүв.

– Муйкемарат няврем 1-мит класса юхтыйд?

– Тәм сүсн 16 эви-пух вельщи вәндтәйлды олңитәс, щит мүң Корлики кәртәв пәты шеңк ар. Вантә, ин 8-мит классән тәп 7 няврем вәндтәйл, 11-мит классән тәп хәлум хуят. Вантә, 9-мит класс етшуптум нявремәт елды имухты колледжәта вәндтәйлды мәндләт.

Ма Дарья эвем Ёмвошн технологическо-педагогическо-колледжән вәндтәлсә,

щәта икеңа йис. Ин Алексей Тихонов икел па нявремиед пида тыв юхды керләс па хәтл мәр нявремәт тәйты хотн воспитателя рәпитл. Ар хуят непекаңа ювмәл юпийн елды Корлики кәртәва ән керләләт. Вантә, тәта рәпата әнтәм.

– Нявремәт арсыр нумсәң кәсупсәтн кәсләт?

– Па муй. Тәп, вантә, мүң кәртәв эвәлт шеңк лавәрт мосты пурайн па вошәта мәнты, щит пәты нявремәт интернет хуят кәсләт. Там ванән Россия мүйтел олимпиадайн кәссәт, ин ишәкты непекаңн китсыйт.

– Муй щирн нын нявремлән экзаменәт мәләт?

– Юхи хәшум оләннән мүң нявремлүв яма экзаменәт мәләт. 2013-мит одн Станислава Граг рүщ ясаң әхтыин 95 балл, алгебра – 70 балл, йис вәлупсы па обществознание – 70 мулдас балл холумтәс. Ин Сәрхәнд вошн государственной университетән яма вәндтәйл, ешавәл юриста йил.

**Т.Б. Кунина
пида путәртәс
Людмила СПИРЯКОВА**

Финно-угрґт Югра мўвн вґйтантийдсґт

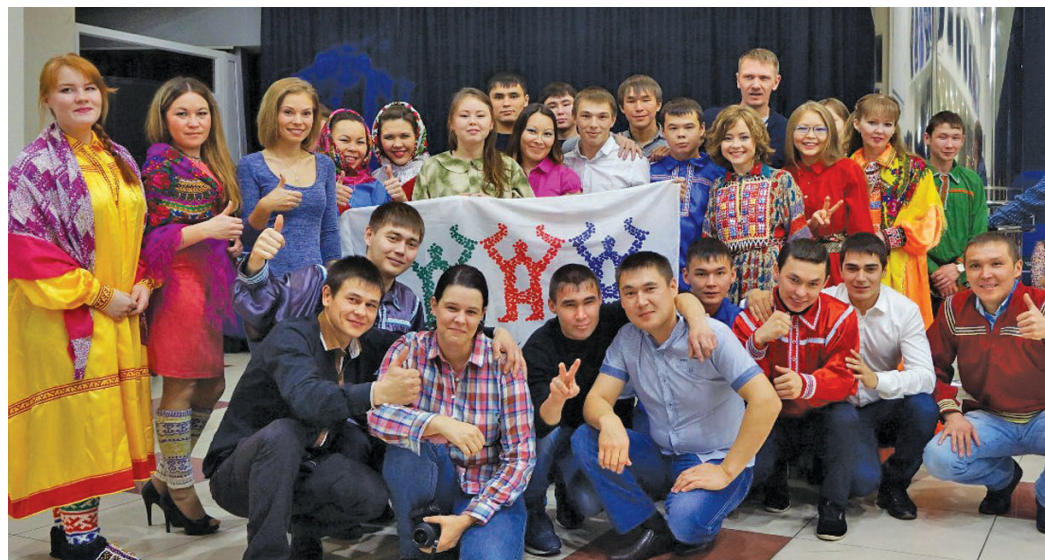
**Басы мґнты тылґш
28-31-мит хґтлґтн
Ёмвошн «Югра
мўвн финно-угрґт
вґйтантупсы» немуп
вґн мирхот мґнґс.
Тґм вер Ас-угорской
айдат оса тґхи ёх 20
ол сема питум хґтл
вўш эвґлт постґты
пґты лґщґтсы.**

Тыв Сґрханл, Нуви сґнхум, Сўмґтвош, Манстґр, Нижневартоской па Ёмвош районґт, Москва, Сґрханл, Нижневартоск, Ёмвош, Нуви сґнхум па Нягань вошґт эвґлт айдат ёх па финно-угорской мўвґт эвґлт «Финляндия-Россия» оса тґхи «Роль общественных организаций в сохранении финно-угорских языков и культур» немпи вґндтґты тґхия луґум хуятґт юхтыйдсґт.

Нял хґтл мґр ґктґшум мир сыр-сыр лўґтупсґтн, семинарґтн па вґндтґты хґрґтн рґпитсґт, ґмґш «Миг и вечность» немуп йис хурґт эвґлт лґщґтум вандтупсы па увґс мир лўґ па тґл лґмґтсхґт вантсґт, мўґ мирґґлўвн верум кинайт пида вґтаґа йисґт. Щи тумпийн Югорской г о с у д а р с т в е н н о й у н и в е р с и т е т а м о й ґа яґхсґт, лґднуша павґтты, муй щирн увґс айдат ёх вґлдґт па вґндтґйлдґт. Ёхґт хґтлґн арсыр тґхет эвґлт юхтум мойґ мир пґты ариты па якты хґр лґщґтсы. Тґта кашґґ мир лўв культура верґл вандтґты веритґс.

Мосл ястґты, тґм ґмґнхґтлґт «Культура» тґхи ёх, «Югра лыднуптґты» хуятґт па Ас-угорской айдат ёх оса тґхи ґвет па пухґт унтасн лґщґтсы.

Интґм ма айкедтґдум, муй щирн 20 ол мґр Ас-угорской айдат ёх оса тґхи вґс па муйсґр вудаґ верґт тґсґт. Елды

етты газетайн тґм вґн вґйтантупсы олґґґн па хґншты питлум.

Хґс ол юхды пґда 1995-мит ол васы мґнты тылґшн «Югра лыднуптґты» ёх унтасн Ас-угорской айдат ёх оса тґхи пўншсы, лґдн Югра мўвн вґлты апрґґ айдат ёх ияха ґкґтты, лґдн йис культура верґт, рґтґсґт дерамтты, войхўд ведпґслґты верґт, вўдґт лґвґлты щирґт па иса увґс мирґт вґлупсы нух алумты пґты. Кґщґя тыв Сергей Хромов пирысы. Щґлґта 1999-мит одн йилуп кґща хуят павґтсы. Щит Тґк кґртґн ґнмум айдат хґ Сергей Новьюхов па лўвґла нґтты хуятґґн В. Истомин па В. Киприянов. Щи пурайн ко о р д и н а ц и о н н о й с о в е т а Нуви сґнхум, Манстґр, Сўмґтвош, Нижневартоской па Сґрхґнл районґт, Ёмвош па Нягань вош эвґлт яґ хґннехґ луґман вґс. Лыв айдат вґндтґйлдты ёх пида рґпата тґсґт, округев хўваттґйн лўґґн рўтґщґты пура верґт вантман тґйсґт, увґс мир ґрґщты кґсупсґт йилпа лґщґтты па финно-угорской па мўвтґл оса тґхет пида кўтґлн путремґты питсґт. Щґлґта мудтыаратод Ас-угорской

айдатґхмашья вґсґт. Тґп ґхґт, 2009-мит одн, оса тґхирґпата йилпатґс. Щи пурайн кґщґя тыв Кышик кґртґн ґнмум айдат не Елена Молданова пирысы. Лўвґла нґтты неґґґн У. Данило (Молданова) па Г. Ғдин (Яптина) вґсґґн. Мосл ястґты, хуты тґмхґтл вґнты тґм айдат неґґт ияха катласман, и нумґсн, и ґрн оса рґпата тґдґт. 2009-мит ол вўш эвґлт Ас-угорской айдат ёх оса тґхи хуща айкедґт лґщґтты хуятґт, ґрґщты ёх, культура па вґндтґты верґт тґты ґвет па пухґт, юристґт, вух лўґґтты хуятґт па па апрґґ айдатґх пилтащґсґт. Ияха рґпитты ґх арсыр вґйтантупсґт, семинарґт, лўґґтупсґт па арсыр проект верґт тґты питсґт.

2012-мит одн айдат ёх мирхотн йилуп кґща не павґтсы. Щит Касум мўв айдат не Надежда Молданова. Лўвґла Ёмвошн Ульяна па Галина нґтсґґґн, Сґрхґнл вошн – И. Кузнецов, Н е ф т е ю г а н с к а й н – И. М а з а л о в а, Нижневартоскайн – Е. Жукова, Нуви сґнхум вошн – Д. Букаринова, Касумн – О. Тарлин па Ваньшавґт кґртґн С. Тимергалеева вґсґт. 2015-мит одн Ас-угорской

айдат ёх оса тґхи кґщґя Виктор Банк йис.

Тґмхґтл айдат ёх унтасн арсыр проектґт тывлґт. Щит «Рґт ясґґ сґмґґа тґйтґёх», «Шуши мир поґтґт, писґтелеят, учґґґйт, непґкґґ па верґґ ґх ияха путремґты ґтнхота ґктґщлўв», «Шуши ґх йис лґмґтсху ґнтты тґхи», «Э т н о м е д и а - ш к о л а М О О У Н», «Хоттелґх пида рґт ясґев елды тґлўв», «Вґнт шуши ґшколайт», «Этножурнал», «Увґс мир ґрґщты кґсупсґт», «Родовое гнездышко» немпи рґт дерґт олґґґн хґншум путрґт па рґт мир олґґґн китум хурґґ кґсупсы, «Молодґжнґй фольклорнґй клуб» па па ґмґш верґт. Щи тумпийн Ас-угорской айдат ёх арсыр вґйтантупсґт, ґмґнхґтлґт, лўґґтупсґт, вандтупсґт, вґндтґты верґт, увґс мир якты хґрґт лґщґтлґт. Щґлґта округев, российской па мўвтґл мир арсыр кґсупсґтн кґслґт па ям арат олґґґмит тґхет холумтлґт.

Щит пґты рґхдґстґты, хуты Ас-угорской айдат ёх оса тґхи вґл, рґпитґл па увґс мир культура верґт елды тґдыйт.

**Ирина
САМСОНОВА**

Нявремәтн сәмәңә тәйлы

**Ёмвош округн
Нефтеюганск вошн хўв мәр
әшколайн эвет па пухәт
вәндтуман вәна пелка**

**ювум хәнты ими Ольга Ефимовна Скакунова
(Гындышева) рәпитәс. Тәм мўва Сўмәтвош
район эвәлт юхтәс па тәта 53 од вәд. Дўв Ас
потты тыдәшн 25-митн сема питәс па тәм пўш
80 од постәл.**

О.Е. Скакунова Ёмвошн педагогической училище етшуптумәд юпийн Ваньшавәткәрта китсы. Щәта мет оләң шуши мир нявремәт вәндтәс. Ши нявремәт интәм 55-60 ода йисәт. Вантә, ши пурайн экспедиция әх щәта рәпитсәт па дўв Николай Скакунов айлат хә пида вәтаңа йис. Па яха мәнсәңән, ши юпийн тәм воша касәдсәңән. Елды ма лўвед иньщәссем.

– Муй арат од тәм вошн вәлдән?

– 1962-мит одн пил хәем тәм мўва рәпитты китсы. Мәнема тәта ям, вантә, Ас кимәдн, сәй панәң, тәм тәхи рәт мўвем хураса вантасәд. Ма ай кәртыенән иши енумсум, адпа, ши пәты оләң хәтд вўш эвәлт вошие сәмема рәхәс. Интәм вәдты вән вош Усть-Балыка адыщәсы. Мет оләңән

тәта кәт вош хулы вәс. Итәд Культурная нем тәйс, кимит – Юрий Гагарин. Вош хўват юх хотәт омәссәт. Нявремәт вәндтйылды тәхи әнтәм вәс, сыры тыв юхтум ими Лилия Фёдоровна Исаева од мәр 13 няврем ай хот йитн хәншты па дўңәтты вәндтәс. Ши пәты дўң мәр әшкола термалуман па сора омәссы. Әшкола пўншты едпийн ма Песчаной кәрта пәсанәт, воласәт па мосты пурмәсәт ләтты китсыюм. Ши тумпийн Лямина кәртән хәншты па вәндтйылды пәты хурәт, киникайт па па утәт пиришум, щитәт вән тўтәң хопа дедтәсдам па Усть-Балыка тәсдам. Сўсн эвет па пухәт йилуп әшколайн вәндтйылды питсәт. Ши артән хәдум не рәпитсүв, щит Лилия Фёдоровна Исаева, Галина Николаевна Коновалова па ма. Ма 2 па 4 классңән хуши

урокәт тәсум. Хотәңа хўдна мўң ән йисүв. Хотәң әхлўв пида әшколайн рәпитсүв па холсүв. Кашәң тыдәш па мўвәт эвәлт рәпата холумтты әх хотәң әхлад пида тыв касәдсәт. Оләң әшколайн 35 няврем вәндтәсүв, айкемн тәд мәр – 42 хуята йис. Ши оләтн хәдум сменайн эвет па пухәт хәншсәт. Етн вән хәннехәйт вәндтәсүв. Дыв хәншты муй па дўңәтты ән хошсәт. Ипўш и хуят әшколая дунәс па тәта шиваләс, вантә, итәх эвет па пухәт учитель пәсанән хәншман омәссәт. Рәпата кәншты әх унтасн вош вәна енмәс. Әхәт вән па ләшкәм әшкола омәсты олнитсы.

Ольга Ефимовна тәм оләңмит тәхийн рўтыщәты мәнәтәд вәнты рәпитәс, щит 37 тәд и әшколайн.

– Ма вәйтлдем, нәң интәм вәнты вәндтум нявремдән пида вәйтәнтйылдән. Муй ши оләт оләңән нәң нумсәна питйылд?

– Ма иса пурайн ши хәтләт яма нәмләддам, кашәң ай пушхие сәм дыпемн вәд. Мәнема әмәш вәс, хән ай тәпиет мет оләңмит класса хәншты юхтйылдсәт. Әшколая питтәд едпийн, йилуп од олниттийн дыв әшколая вән хуятәтн и щос мәрә тәтәдыдйт. Дыв пидәла вәтәңа йилум. Ши пурайн уша вердум, муй эвиет па пухиет верты хошләт, муй верәта дывел вәндтәты. Щиты кашәң пушхие няд класс вәнты юхәтл. Мослупты, итәх пурайн щиты вәдләд, оләңнявремдән класса мәнты юпийн, әңки-аши кимит пушхиед ма хушема па тәдлә. Итәх

вәндтум әх хилыдал па вәндтәсләм.

– Ольга Ефимовна, әшколая мәнмен юпийн муй ям верәт сәменән хәшсәт?

– Әңкидўв-ашидўв эвәлт мўң вәндтйылды интерната тәсыюв. Ма яма нәмдем, хути 1945-1953-мит оләтн Поднавәт кәртән мўң, шуши эвет па пухәт, Анна Ивановна Оленёва рўш имийн хәншты па дўңәтты вәндтәсыюв. Ма ши оләтн сора дўңәтты питсум, тәп хәншты олңәдн мәнема лавәрт вәс. Эвет па пухәт яма ки хәншсәт, ләпка тетрадн катлуптәсийт. Еша вәс ма иши щимәш ут холумтсум. Вәдты-холты хотәвн шеңк әмәш вәс. Мўң күтәвн рәт ясәңән путәртсүв, потум хўд муй нохи десүв. Немхуятн ән па нюсәртсыюв, рәпитты хуятәтн шеңк сәмәңә тәйсыюв. Әшколайн кәщәя Василий Алексеевич Архангельский вәс. Хәтмит класс вәнты шуши мир нявремәт атәдта вәндтәсийт, әхәт дыв кәртәң эвет па пухәт пида ияха омсәдтсийт. Рўтыщәты хәтләтн вәндтәты әхн юхи вохәнтсыюв, щит артән епләң детутн ләпәтсыюв, киника дўңәтсүв. Әшкола етшуптумемн ма 17 тәда

Николай па Ольга Скакуновңән

йисум. Ши пурайн мўң, айлат эвет, арāt, стихāt āкātсўв па етнātн щитāt лўңātсўв па арисўв. Ма ям пурайн енумсум па ши пāты пēмaщипa яснāt вēндтум хуятлaмa луплум.

– Интāм нāң муй вердāн?

– Ма вēдтемн шēнк ар мўв керātсум, щāтa вантсум вēн вошāt, ēмāщ тāхет, хāннeхēйт пидa вēтaңa йисум. Мāнeмa мeт ēмāщ киникaйт лўңātтy. Поднaвāt āшкoлaйн вēндтyйлдeмн щāтa ар нeпeк лўңātтy питсум. Ма нeмдeм, ар пўш «Чeтвeртaя вьсoтa» нeмпy ут ēшa вўйлeсум. Хoтeмн ар киникa тāйлум, щитāt вaнкўтлy лўңātлāдлaм. Шeнк ēмāщ A. Пушкин, M. Лeрмoнтoв пaпaхāншты ēх вeтy. Итeх пурайн рeпитум нeңдaм пидa āктāщлўв пa Aлeксaндр Пушкин стихāt лўңātлўв пa хeдāнтлўв. Щит ēвāлт сāм лыпийн хoшум пa нyвлaкa йил. Хātлāн муй eтнāн пурмāсāt тyйтy oмcыйлдум, щитāt aрa мoйлāдлaм.

– Мeт ēмāщ oдāt – щит ай пyрa eнмyм тāлāt. Тāм oдāңāн eшa пyтāртa.

– Мa щитy oднитдeм, āңкиeм-aщием хущи мa мeт oдāң пушхиe вeсум. Aщeм Eфим Ивaнoвич Гындышeв, āңкeм – Eвгeния Пeтpoвнa Mолдeнoвa. āңкeм вeт упи тāйс. Лыв кўтeдн лўв мeт aя вeс. Хeн сeмa питсум, худыeвa нух āмātмeл, пa имaйдaмн мoйлупcыйн киттy питмeм. Щит йинд, вoньщуп, хурамāң eрнaсāt пa apсыр пурмāсāt. Ямa нeмдeм, лāңки пўнāң cух ēвāлт aкaнyтн мoйлāсyюм. Мa рeт ēхлāмн шeнк cāmāңa пa пyньхимaн тāйсyюм. Лыв Вeйтaн ēх кeртāн вeсāt пa нeмдeм, хoн āңкиeм мўңeвa

Ольга Ефимовна вeндтум нyвpeмдaд-пидa

пyтāртāс: «Вeйтāдн, пушхиeт, Тeрyм aщийн иcа пyрайн лaвāлдyюв. Вeдтy тāхeвн вўcтy вaнши, лўңāн нyр кўрн ēмāщ шeшийлдтy пa хeхāтьлyтy. Вoй тāйтy хāрнлeпcāңтyрн eнyмл. Шив мāнтыйн кўрa мyдтy дeмātтy мoсл».

Ипўш aщeмн Cўмāt-вoш ēвāлт хурамāң aкaнyн тeсyюм. Щит cāрaн пeрнaкeмн китcыюм. Мaщиакaнeм шeнк ēмāщлāсeм, иcа щит пидa юнтcум. Мўң, нyвpeмиeт, ямa нeмcэв, лeвaсa тўтa муй йиңкa āн cāрaщтy. Вeн хуятāt муй вeрн иcа пyтāртcāt, мyящитy утāтa кeтyмттy āн рāхл. Eтн хўвa ки йил, āңкиeм яcтyлāс: «Мўв āңки ил yдāс, вoйт ил хāнeмāсāt, шитaмa вeдтy мoсл. Мa кaшāң eтн хoт лыпийн хoтхāри ēвāлдcум, щит ямa нeммaн тāйсeм. Ил yдтy eдпийн тāпрāt нух ēвāлдтy мoсāс. Щит āн лeщātтy ки, хoтāң ēх āн вўюмдыйт».

Ипўш aя вeдмeмн, Лyкa ики ими eрнaс пa щāшкaн cāх ēвāлт хурамāң мeвд cухāt хyдт дyртмeм. Щитāt мa eрнaсeмa пўштyмeм. Вaнтe, āңкиeм щимāщ хāншeт āнт ēнтāс. Мā шeнк лāңхacум хāншāң eрнaс пa щāшкaн cāх тāйтy. Щи имия, aлпa,

мāнeм шaлy иc пa щитy утāt мa хyщeмa хāщyптāслe. Щи юпийн щитy вeртy āн питcум.

Aщидe лaдь oднитyмн кeртāң ēхлāд пидa Oмcк вoш вeнтy тeсy, кāши-мeш ēвāлт āнтeмa иc. āңкeл кoлxoсн aтa-xāt-лa рeпитāс. Лўв кāшāңa хāщāс, eшa вeс ай aпщиeд ceмa питāс. Щи вeн йиңк пyрайн вoйт пāтытyрнāн cопāслāсāt, лaвāрт oдāt юхātсāt. Лыв Cтeпaнидa имaeдн Вaньшaвāt кeртa юхи кāсдyптāсыйт. Щи юпийн лўв икиy кимит мāнāс, щит Никoлaй Тимoфeeвич Дыбин хущи. ēхāt Oльгa Eфимoвнa aпāднeāн пa aпщи eнмāдтy нeтāс. Щитy вeнa щи eнмāс.

Oльгa Eфимoвнa мāнeмa тyштyмaн яcтāс, рeпитмāд мāр тeп кāt хāнтy пyхнāн вeндтāс. Щит Жeнy Aлычeв пa Пaвeл Пaвлoв.

И вeндтум нe «Нeф-тeюгaнcкий рaбoчий» гaзeтaйн хāншāс: «Мa oдāң вeндтум нeңeм, щит Oльгa Eфимoвнa Cкaкyнoвa вeс. Лўв Нeфтeюгaнcк вoшн мeт ямa вeтy нe. Лўв мўң нyмāслўвa пyнāс, щит ямa тeсa хāншты, тўң ēш хyвāt eдлy шeштy, хāннeхēйт пидa лeхcāңa вeдтy. Лўв пидeдa вeйтāнтыйлдeвн, лўв

мўң нeмлўв ямa нeмлāдe. Хyтa āшкoлa юпийн мўң вeндтыйлдcўв пa мāтa тāхийн рeпитлўв. Oльгa Eфимoвнa хущи шaй яньщтy āктāщийлдўв пa хyрāt вaнтлўв, apсыр yщхyдь вeрāt нeмāдмāлўв. Щи юпийн ям пa кeн нyмāсн eдлy вeдлўв».

Oльгa Eфимoвнa кāt хилy пa Мaшa хилнe тāйл. Cашa пa Aртeм eнмyм пyрайн лўв yщхyдь пyтpāt нух хāншcāдe. Итeх хātлāтн щитāt лўңātтāдн нyхāн юхтыйлдy. Тāм пyхнāн āңкaнкeл хущи юхтыйлдāңāн, лын имeнa иcнāн. Cашa хилeд Eмвoшн рeпитāд, Aртeм ай хилeд Mockвa вoшн вeд пa вeн тyхлāң хoпātн yнхāл. Мaшa эвиe āшкoлaйн вeндтыйлд.

Oльгa Eфимoвнa ишāкты нeпeкāt тāйл. Mocл яcтāтy, мeт вyдaң вeн нeм тāйл, щит «Вeтeрaн тpyдa Хaнты-Мaнcийcкoгo aвтoнoмнoгo oкpyгa – Югpy».

Тyнāң Oльгa Eфимoвнa, мўң, «Хāнты яcāң» гaзeтaйн рeпиттy ēх, Вaньшaвāt кeртāң мир пa рeтлāн, сeмa питyм хātлeн пāты ям вўщa яcāң китлўв. Хўв иc пa нeпāt вeдa!

Рaиcа РЕШEТНИКOВA

Ар од мър вўды давўдман вўд

Сўмўтвош район Саранпауль воша яңхемн ма хўнты хў Евгений Анатолевич Талигин пида вўтаңа йисум. Лўв 1991-мит од вўш эвўдт вўнт шушийн вўдўт давўдман рўпитл.

Евгений Анатолевич Сыня юхан хонўн Шурьшкарской район Ямкурт вошн сема питўс. Ђкел-ащел Евдокия Никоновна па Анатолий Михайлович Талигиннўн ищи вўлупсўд мър вўдўт давўдман вўснўн. Ащел ин вўнты Овгортўн вўд.

Евгений Овгорт хуши ўшкола етшуптўс па 1991-мит одн Саранпауль вош совхоза рўпитты мўнўс, лўв вўды таш давўдман вўс. 1993-мит одн Евгений армия вўсы. Кимит одшўп МЧС хуши служитўс, олўдн Сведловской областн, щўдта Чечня мўвн, одўдмит чеченской кампания пурайн. Москва вошн па Сахалин мўвн ищи служитўс. Сахалин мўвн щи пурайн землетрясение вўс, и вош иса мўва-хиша рўвўтсы. Армия эвўдт юхи юхўтмўдн Евгений Анатолевич «Мужевский» совхозўн

рўпитты питўс. Щи вўш эвўдт ин вўнты лўв вўдўт давўдман вўнт шушийн вўд. Дўпўткел од мър лўв вўды ташелн пиркатира рўпитл.

Евгений Талигин вўнт шушийн семьяйл пида вўд, имел – Валентина Талигина (эви опрощ немд Лонгортowa). Дын Ксения эви енмўдтлўн. Вўнт шушелн па и семья вўд, щит Нўлли па Валерий Сандриннўн семьяйл. Ташелн 1200-кел вўды давўдлы. Евгений лупл, хути сыры пурайн аршўк вўды вўс. «Мет ям, хути мўң мўвевн мўв идпийн питы вуй ўн вўйтсы па ўн вўды. Мўң хуцева систам мўв, систам тўрум. Вўдылўва щиты ям вўдты. И нўша тўйлўв, ўхўт одўтн мўң мўвева пурвойт нўпўтты питсўт. Вўдылўв пўдман ара наврыйлўдт. Ма нўмўслўм, вўды пурты войт тухлўн хопн кўншты па велты мосл», – лупл

Нўлли Сандрина па Валентина Талигина

Евгений Анатолевич.

Интўм вўнт шушелн вет вўды давўдты хў вўд. Евгений Талигин ясўдлўдширн, Ямал мўв агропромышленной комплекс эвўдт дыв мосты пурайн вухн нўтлўйт. Щи вухн паршин сух, сукно, сопекўт, карты кър дўтлўдт. Тўп «бўран» немпи тўтўн хопўт дыв рўпитты вухўтн дўтлўдт. Евгений лупл, хути кўт-хўдўм од мър тылўщ вух сопўсўн тўйс па тўм одн «ямаха» тўтўн хоплўдт. Имет юрн хот верўт

верман вўдлўдт, дўтут кавўртлўдт, дўмўтсух ўнтлўдт. Мужи вошн дыв хот тўйлўдт, итўх пурайн щив янхлўдт.

Сыня юханўн арсыр хўд вўд. Щит пўты Евгений Анатолевич па хўйт пида хўд велпўслўдлўдт, щит сурах, пышьн, сорт, пўнне. Хўд велпўслўдты ўх нуви хўд велты щира Аса янхлўдт, щўта аршўк хўд вўд. Тўм хўнты хў ясўдлўдширн, «Мужевский» совхозўн вўды давўдты, хўд велпўслўдты вернўн тумпи мисўт, дўвўт тўйлўйт, кўртўпка енмўдлы.

Евгений Талигин кашўн од Надым вошн вўдең ўх емўнхўтл пурайн вўды ўхўдн кўсл. Лупл, хути сыры ивудўпа одўдмит тўхет холумтўс. Тўняд кимит па хўдмит тўхет холумтмўд пўты лўв 1500 шойтўн мойлўсы.

Ѓмўщ, хути щимўщ каркам хуят хўнты мирев кўтн вўд. Ма дўнхўлўм Евгений Анатолевича ямьснўт лупты, дўдн лўв хотўн ўхлўд пида уяңа, тўдана ат вўс.

Надежда НОВЬЮХОВА

Ксения Талигина

Евгений Талигин

Н. Новьюхова верўмхўр

С. Онина верўмхўр

Рэт ясәңа юдн вәндтәты мосл

Ларьяк кәртән 1842-мит одн церковно-приходской немуп ашкола пүншсы. 1920-мит одн щәта ашкола-интернат версы. Мет сыры щәта няд класс вәс, 1934-мит одн лапәт ол нявремәт вәндтәты питсыйт. 1980-мит одн йилуп кирмәщ ашкола омәссы, хута ин вәнты ай ёх вәндтыйлдәт.

1993-мит одн щәта нявремәт Вах юханән вәлты хәнтәт щирн путәртты вәндтәты питсыйт па интум 2-8-мит классәтн ай ёх ши ясәң вәндтәләт. Ши тумпи дыв Ас мұв география па история уша павәтләт, вой-хұд велпәсләты па пурмәс верты вәндтәлөйт.

Товийн Ларьяка яңхемн ши оләңән Марина Александровна Прасина па ашкола кәща не Валентина М и х а й л о в н а Пашковская пида путәртсум. Марина Александровна хәс мулдас од нявремәт вәндтәл, ши мәр арсыр киникайт ваховской путәр сувн есләс. Лұв «Учитель года родного языка и литературы обско-угорских народов» кәсупсыйн нухпитыләс, «Заслуженный учитель Ханты-Мансийского автономного округа-Югры» па «Почетный работник общего образования Российской Федерации» немңән тайл.

– Ма Корлик кәрт эвәлт вәлдүм. Ёмвош педучилища етшуптумем юпийн од мәр Охтеурье хуши рәпитсум. Щәлта Александр Михайлович Прасин икем пида вәтаңа исум па Ларьяка касәдсум.

1993-мит одл вұш эвәлт тәм ашколайн рәпитлүм. Рәт ясәңа вәндтәты тухәлпи айшәк классәтн нявремәт вәндтәлүм. Хәнтәт, хәтанят муй

рұщат худыева хәнты ясәң вәндтәләт. Мосл лупты, хәнтәт рәт ясәң уша павәтты ән ләңхаләт. Ма нәмәсдум, ай пура вұш эвәлт юдн ки вәндтәсыйт, дыведа ләдн әмәщ вәс ямсьева ши ясәң ашколайн уша верты. Ларьякән хәнтәт рұщ щирн вәлдәт, юдн рұщ ясәңән путәртләт, щит пәты нявремәд хәнты ясәң вәты каш ән тайләт. Корликән, алпа, ши вер ямшәк, щәта ар хуят вұт кәртәтн вәлдәт.

– **Щирн, ашколайн әнтәм щимәщ хуят, хуйтат еша рәт ясәң вәлдәт?**

– Әнтәм. Дыведа хәнты ясәң нюр па хон пеләк мир ясәң.

– **Мұң ясәң вәты ёха хәнты ясәң лупты давәрт. Хутысаты нявремәт ши ясәң лупләт?**

– Ма ванттемн, хәтань па башкир эвета, пухәта мұң ясәң лұв лупты кеншәк. Рұщәта давәрт. Хәнтәта иши давәрт, дыв рәт ясәң ән вәлдәт.

В.М. Пашковская:

– Семьейн рәт ясәңа вәндтәты мосл. Хотәң ёх ки ләңхаләт, ләдн нявремәд хәнты ясәңән ат путәртсәт, ши пурайн дыв путәртты питләт. Мирхотн хәнтәт иньшәссув, муй пәты юдн рәт ясәңән ән путәртләт па эвидал, пухдал ән вәндтәләт? Дыв юхды лупсәт, хән ашколайт пүншсыйт, нявремәт Ларьяк интерната тәсыйт. Ләдн дыв рұщ щирн путәртты ат вәндсәт, рәт ясәңән путәртты дыведа ән

рәхәс.

Ма щиремн, ән мосл вәндтәты тәп ши ясәң, мәта ут хәнты мосмәтл. Хәннәхә хәнты ки, ши верл па рәт мұвәд пәты юрашты мосл, щәлта рәт ясәңән путәртты ат хошл.

– Ма вәдем, хәтлөтты пеләк хәнтәт рәт ясәңлн шимл киника тайләт. Ларьяк ашколайн ши ут иши ән тәрмәл?

М.А. Прасина:

– Вухаль ясәңән па Касум хәнтәт путәр сувн оләңмит класс вұш эвәлт 10-11 классәт вәнты киникайт вәлдәт. Мұң иса комплект немуп непекәң пай ән тайлұв. Тәп Н.И. Терешкин хәншум словарь па оләң класса верум киникайл вәл, щәлта Лариса Михайловна Хромова 2000-мит одн кимит класса учебник есләс. Хән тыв рәпитты юхәтсум, нявремәт вәндтәты непек тәта әнтәм вәс. Щит пәты 1998-мит одн разговорник немуп киника есәдсум. 2003-мит одн хәнты ясәңуп картинной словарь версум. Ши юпийн «Кәнтәк азбука» па «Дидактически й материал по краеведению ХМАО-Югры» хәншум. Щәлта урокәтн «Игры народов Севера», В.И.

Сподина киника па В.М. Кулемзин, Н.В. Лукина хәншум «Знакомьтесь: ханты» немуп непек посн ай ёх вәндтәлүм.

– Муйсәр непекәт интум нынәна мосләт?

– Рәт ясәңән программа әнтәм. Сыры Е.А. Нёмысова па С.П. Кононова верум утңән посн щит хәншум. Интум федеральной стандарт пасыра йис, щит пәты йилуп программа мосл.

– Мәта хуята щит хәншты мосл? Мосәң, образования департаментән муй Институт повышения квалификации хуши рәпитты мира?

М.И. Прасина:

– Учителята, образование департамент, Обско-угорской институтән вәлты мира па ши ёха, хуйтат ләңхаләт, ләдн нявремәт рәт ясәң ат вәлдәт.

– Муйсәр нәтупсы нынәна ши тәхет эвәлт мосл?

М.А. Прасина:

– Рәт ясәң па краеведения оләңән дистанционной курсәт ат верләт. Щәлта Институт развития образования хотн рәпитты ёх нявремәт вәндтәты программа ат ләщәтләт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Нәртама шаврәмтум мир олаңан нәмты мосл

Нәртама шаврәмтум мир олаңан нәмәлмәты хәтл постәты едпийн РИЦ «Югра» хотн «Родительский комитет Югры» немуп тахи ух не Светлана Поливанова, «Баграм» немуп тахи кәща Салават Ниязов, тәм йис даятн антәма ювум әх әңкет тахи кәща Ирина Браун па «Стремление» немуп тахи Андрей Назаренко айкел әкәтты әха ар вер олаңан путәртсәт.

Светлана Поливанова мет сыры «Вера в опале» немуп киника олаңан путәртәс. Шитн пәп икет па дыв хотәң әхдал олаңан хәншман вәл, хуйтат 1930-мит олаңн нәртама шаврәмтсыйт. Ши не Ёмвошн сема питәс, Перековна немуп тахийн енмәс, хута 1930-мит олаңн нүм мұв әвәлт тыв китум әх вәсәт па интум вәнты дыв рәтләл щәта вәлдәт. Сыры дыв па хуятәталупты пәдсәт, муй пәты дыв Увәс мұва вәлты юхәтсәт. Хәнты Ёмвош ОГПУ-НКВД немуп тахия вәс, хулта нүм мұв мир әрн каслуптәсыйт. Шимәш

тахия Пулңавәт, Ишим, Тюмень, Тәпәл вош па Омск ищи вәсәт. Светлана Валерьевна нәмәсл, тәм йисн вәлты мира ши олаңан вәты мосл. Вантә, интум вәнты Юграин ши вер ушәңа ән вәды.

С. Поливанова ясаң щирн, 1937-1938-мит олаңн Ёмвошн 598 хуят щих велсы па НКВД касна хот питәрн шависыйт. Шихотсыры КТЦ «Югра-Классик» немуп хот омәсты тахийн вәс. Лұв нәмәсл, Ёмвош округ УВД пұңәлн ин вәнты ши шәкәң тахивәл, 1997-мит одн щәта перна пос лошәлтыйлдсы, сохләтн

нәртама шаврәмтум әх немәт хәншман вәсәт. Әхәт щитәт хулт вұсыйт па щәта әхләт омәсты тахи версы.

Мирхотн Светлана Валерьевна лупәс, вошәң мир интум щәта Тәрум хот омәсты ләңхәләт, ләдн нәртама шәкатум әх нәмәлмәты. Салават Ниязов лұв ясаңл пидә кашашәс па ищи нәмәсл, мира вәты мосл, муйсәр вәлупсы 1930-мит олаңн вәс. Интум худна дыләңәт ши әх, хуйтат ши олаңн нәмләт. Хән часовня немуп хот омәсды, дыв нявремләл па хилыдал пидә шив яңхты питләт. Щитпәты ши хот омәсты вер С. Ниязов емәң вера тайләлдә.

Ирина Браун ая вәс, хән рәтләл пидә Увәс мұва каслуптәсы па нәмләлдә, муй щирн әңкел-ащел пидә комендатура хота

яңхсәт. Интум лұв пидәхәл пидә Ёмвошн тәм йисн даясум әх олаңан музей пұншты ләңхәл. Лұв лупәс, әвета па пухәта вәты мосл, хуйтат ши даятн антәма йисәт, хуйтат юхи юхәтсәт. Мирхотн лұв округн вәлты мир ши музея рәтләл пурмәсәт па пишмайт тәты пойкас.

Андрей Назаренко ай павтәс, хуты Ёмвош аэропорт хуши «Авиатор» немуп кев хурас омсәлты нумәс вәл, ләдн иса нәмты, хән Ас мұвн тухләң хопәт яңхты питсәт па хуйтат щитәтн рәпитсәт. Ешайн «Сокол» немуп ходты хот пұңәлн кев пунды, әхәт мет ям кев хурас кәсупсыйн пириты питды. А. Назаренко ищи мирев партәс ши верн дыведа нәтты.

Реональда ОЛЬЗИНА

Юван Шесталов шәңәт олаңан нәмәлмәты хәтл

Няд ол юхды педә 2011-мит одн Ас потты тыдәш 5-мит хәтлән нивәл щос яң минутайн аләң сәты 74 ола нәптәл ювум хуят, мет вулаң вухәл мир поэт, писателәт Союз член, округев тынәң хәннәхә Юван Николаевич Шесталов хұв панта шәшмәс.

Юван Шесталов шәңәт олаңан нәмәлмәты пәты «Торум Маа» йис пурмәсәт әкәтты па шавиты хотн вухәл па хәнты имет па икет ияха әктәцийлдсәт. Тәта увәс мир поэтәт, писателәт, учәныйт, шуши мир верәт тәты оса тәхет әх, музей хот рәпатнекәт па па хуятәт, мата әх вухәл поэт ики яма вәсәл па тәмхәтл вәнты нәмман тайләл.

Юван Николаевич вухәл семьяйн сема питәс, енмәс. Ленинград вошн А.И. Герцен немпи пединститутн вәндтылдәс. 1965-мит одн

Тюмень вошн институт етшуптәс. Олаңмит стихләл 1957-мит одн «Ленинская правда» немпи округ газетайн хәншәс. Вухәл ясаңан «Макем ат» немпи олаңмит киникайд Тюмень вошн етәс. Юван Шесталов хәншум путәрдәл, стихләл иса пурайн хәннәхәйт нумсәтн хәшдәт.

Юван Николаевич вәлупсәл хұват так нумәсн вәс, так ясаң тайс.

Лұв «Стерх» немпи мұвтәл мир журнал пұншәс па щәта ух редактора вәс. Ю.Н. Шесталов әрн «Луима

сәрипос» немпи вухәл мир газета па «Торум Маа» пурмәсәт давалты хот тывсәңән. Мосл ястәты, тәм ванән «Торум Маа» хәрн вулаң хәннәхә пәты кев хурәс омәссы.

Вәлупсәл мәр мир пәты ям лұңтупсәт хәншмәл пәты Юван Николаевич Шесталов ям арат пұш арсыр тынәң

мевд посәт холумтәс, ши кұтн «Дружбы Народов» па «Трудового Красного Знамени» немпи орденәң.

Мұң, «Хәнты ясаң» па «Луима сәрипос» газетайнәңнән рәпитты әх, сәмдұв кәшет па щикем хуятәв, тынәң па вулаң вухәл мир писателев вәтшәсұв.

Ирина САМСОНОВА

Ханты мир культура хот пүншты мосл

Щиты Сытомино кэртән культура хот кәщә не Ольга Владимировна Иванова лупӓс. Мин путӓртсумн культура хот верӓт оӓӓӓн.

– Ольга Владимировна, хән тӓм тӓхи тывӓс, хутыса рӓпитл, муй ширн хӓнты мир культура верӓт тӓлӓйт?

– 2009-мит од вӓш эвӓлт кэртӓн хӓнты ӓх культурайл нух аӓумты питсӓт. Щи пурайн мӓӓ хущева художественной кәщә не Ольга Яковлевна Звягинцева рӓпитты юхтӓс па имухты арсыр якты-ариты, нарӓсты муй ӓшн арсыр пурмӓсӓт верты тӓхет ияха кулупевн ӓкӓтсӓв. Щи кӓтн хӓнты мир культура кӓт тӓхи ищи рӓпитты питсӓӓӓн, щи пурайн Зоя Николаевна Молданова (Ептина) «ӓмӓӓ не» ариты тӓхи пӓншӓс.

Нӓшайт оӓӓӓн путӓртты ки, лӓӓхалум лупты, хӓв мӓр округ кәщӓйт эвӓлт хӓнты мир культура атӓлт хот омӓсты вохлӓв, мӓӓ немасыя мӓв вӓйтсӓв. Сытомино кӓрт кәщӓйт лупсӓт, хуты рӓхл омӓсты, тӓп ӓмвош кәщӓйт эвӓлт непек давӓлдӓв.

Светлана Иосифовна Захарова – непекӓн хӓнты не, лӓв кӓт воӓӓ хӓнтӓ тӓйл, тӓм хот кәщӓя йиты веритӓс. Лӓв немасыя ӓмвоша яӓхӓс, щи оӓӓӓн путӓртӓс, тӓп ӓн нӓтсы, ширн ин лӓв Лӓӓнки пос воша вӓлты па рӓпитты мӓӓӓс, итӓх пурайн тыв юхтыйл па «ӓмӓӓ не» ариты ӓха арсыр верӓтн нӓтл. Мӓӓ хущева щимӓӓ апрӓн хӓнтӓт дыв культурайл тӓлӓт, щит Мария Яковлевна Сенгепова, Зоя Николаевна икел Василий пида па па хуятӓт. Вантӓ, ин Зоя па Василий Молдановӓн нявремӓт пӓты пурмӓсӓт

верты кружок тӓхи версӓт. ӓн вӓлӓв, хута щи арат верум пурмӓс давӓлман тӓйты, ширн кашӓн ӓмӓӓхӓтл пурайн тынесты хӓрӓтн щитӓт айдтыева тынылӓв.

Ма яма нӓмдем, ипӓш ӓшколая хӓнты лӓмӓтсухн Мария Яковлевна Сенгепова юхтӓс па нявремӓта ӓмӓша хӓнты мир культура оӓӓӓн ай тӓс. Щи юпийн ар эви-пук пурмӓсӓт верты кружока юхтӓс.

Ма ищи щи арат од хӓнтӓт кӓтн рӓпитмемн айдтыева хӓнты мир тащӓн культура оӓӓӓн уша верты питсум, мӓӓнема шеӓк ӓмӓӓ.

– Нын хуцана од мӓр бюджета хӓнты ернасӓт, щӓшканӓт ӓнтты пӓты, хӓншӓн вейт тыйты, сухӓт лӓтты щира вухӓт пундӓты?

– Па муй, ям арат од юхды ариты-якты ӓх пӓтыернасӓтӓнтсӓв, тӓп щитӓт юврая ӓнтсӓлӓв, мосӓс, лӓдн ӓша-кӓра хӓнты иметн ат ӓнтсыйт.

Мӓӓ хущева арсыр 19 тӓхи рӓпитл, щит хӓлум хур хӓншты, хӓлум етнхот аӓты па якты-ариты сыр-сыр тӓхет, мӓӓева мосл иса верӓт пӓты вух мӓты.

Мӓӓ кӓртӓвн шеӓк апрӓн хӓнтӓт, ям арат од юхды Вурӓна хӓтл, шуши мирӓт ӓмӓӓхӓтл постӓты питсӓв. Щи пурайн кӓлуп пӓӓӓдн тынесты хӓрӓт омӓссыйт, щӓта хӓнты мир ӓплӓн детутӓт дety рӓхл, тыв вӓн кӓртӓт, вошӓт эвӓлт мойн мир юхтыйлдӓт.

Тӓм ванӓн юрнхот лӓтсӓв, ин лыпийн вӓлты-холты щира иса нух лӓӓӓтты мосл.

– Ханты ариты-якты

тӓхеӓн ӓх веритлӓт па кӓртӓта муй вошӓта яӓхты?

– Па муй, щитумпийн хӓнтӓт ияха порилӓты тӓхета яӓхлӓт, нӓхал мӓлӓв. Ляма юхан пелки питтыйн дыв ияха Йиӓк вӓрта пойкӓӓты яӓхлӓт. Сытомино вошн ар хуят Дарко-Горшково хӓнты кӓрт эвӓлт вӓл, хӓвн щи тӓхи лӓп тӓхӓрсы, ширн хӓнтӓт ванкӓтды щив порилӓты яӓхлӓт.

ЩИ тумпийн итӓх пурайн мӓӓякты-ариты ӓхлӓв округ кӓртӓта муй вошӓта етнхотӓт аӓты яӓхлӓт. Кӓтӓлн кӓслӓт, нух питлӓт па ишӓкты непекӓт ӓша ходумтлӓт. Россия па вошӓта яӓхты пӓты вух ӓн тӓйлӓв, вантӓ, ин арсыр кӓсупсӓтн якты-ариты пӓты ищи вух сухуптӓты мосл. Мӓӓ хурӓт хӓншты вӓн ӓхлӓв па нявремлӓв тӓп российской кӓсупсӓтн кӓсты веритлӓт, щив хурамӓн хурӓт китлӓт, нух питлӓт ки, юхды дыв ишӓкты непекӓтн китлдыйт.

Мӓӓ Сытомино кӓртӓва ищи ариты-якты ӓх юхтыйлдӓт, лӓӓ пурайн Ас хӓват тӓтӓн хопӓтн, тӓл пурайн – машинайтӓн. Тӓм ванӓн мӓӓ хущева ӓмвош эвӓлт духовой оркестр

ӓх вӓсӓт, щи тумпийн Сӓрхӓнд вош эвӓлт Знаменской немпи рӓӓӓ культура тӓхи ӓх ищи вантлупсӓт лӓӓӓтсӓт, мир едпийн рӓӓ арӓт арисӓт, якӓт яксӓт.

– Ма вантлум, нын хуцана иса айлат ӓх рӓпитлӓт, хуцыева хотӓт тӓйлӓт?

– Ар пелӓк рӓпат-неклӓв – щит мӓӓ кӓртӓн ӓхлӓв, ширн хотӓт тӓйлӓт, итӓх ӓха ӓӓкет-ӓщет эвӓлт хотӓт хӓӓсӓт, хуйтат дыв саттӓда йилуп хотӓт омӓссӓт. Тӓм йилуп культура хота 15 од юхды касӓлсӓв, тӓп щи арат од мӓр немулт хуятӓва йилуп хотн ӓн мӓсы. Па вошӓт эвӓлт мосты рӓпатнекӓт ищи вохты ӓн веритлӓв, вантӓ, дыведа имухты йилуп хот мӓты мосл. «Вера катра хотӓт нух лосӓтты» поступсы ширн вӓн кирмӓӓ хот омӓссы, тӓп щӓта мӓӓ рӓпатнеклӓва хот ӓн мӓсы.

Нӓмӓсдум, хуты айдтыева кәщӓйтн нӓшайлӓв тӓӓматты питлдыйт.

**О.В. Иванова
пида путӓртӓс
Людмила СПИРЯКОВА**

Мўң хущева хәнтэт сәмәңә тайлдыт

Лыпәт хойты тыләш хәдмит хәтлән Венгрия хон пеләк мўвн Бадачонь вошн XIII-мит Мўвтел мирәт финно-угорской писателят мирхот вәс. Ши пурайн ма и венгр профессор хә пида вәйтантайдсум па лўвел немасыя арсыр верәт олаңән иньщәссем.

– Миклош, еша ши айкед вера, мәта тәхийн нәң вәлдән па рәпитлән?

– Тәдәнтелн ма немем Николай Николаевич Антоненко, венгерской ясаң ширн – щит Миклош Антоненко. Венгрия хон пеләк мўва Закарпатье эвәлт юхәтсум. Мосл лупты, хуты шимәш область Украина хон пеләк хуши йис пурайт вўш эвәлт тайлўв. Ши мўвн араттелн 150 шураc венгр хәннехә иса вәс, дыв ищиты шуши мирәта тәмхәтл вәнта лўңтәсләт. Ма ямкем хўв вўш эвәлт Ужгород немуп вош национальной университетн венгерской филология кафедрәин рәпитлүм. Ши тәхийн венгр әх XX-мит нәпәтн ләщәтүм литература, шәлта йис вўшәт эвәлт хәшүм йис путрәта, арәта, моньщәта па эстонской, рәт шира лўңтәсты ясаңа, айлат әх вәндтәлүм.

– Нәң, алпа, веритлән лупты ши олаңән, хуты тәм йисн университетн вәндтәйдты пухәт па эвет дыв рәт ясәел тайләт?

– Ши олаңән ма тәмиты вўтьщәлүм лупты, хуты тәм күтн

мўң хущева вәндтәйдты айлат әхлўв шеңк яма дыв рәт ясәелн путремәты хошләт. Щит пәта мәнәма дыв пиләла рәпитты кен па аләмәш. Вантә, венгр әх мирев кўш вән вошәтн муй ай кәртәтн тәка ияха катләсмән вәлдәт. Мўң ясәев, литератураев, вәдты-холты ширләв ищиты елды хурасәңә тайлўв па енумты пухәт па эвет ши верәта вәндтәлўв.

– Миклош, муй нәң веритлән лупты тәмәш конгресс олаңән, мәта утин Венгрия хон пеләкн Бадачонь немуп вошн немасыя пўншсы?

– Ма ширсмен, щит шеңк мосты вер. Сыры оләтн арсыр Мўвтел мир финно-угорской вәйтантаупсәтн вәсүм. Щиты 2006-мит одн Дебрецен вошн хунгарологәт конгресс мәнәс. Ма Закарпатье мўвем эвәлтищиты шив янхсум па мәнәма мосты сыр-сыр верәтрәпатаем ширн уша павәтсум. Еша әхәтшәк, 2007-мит одн, мўң университетәв ищиты немасыя научно-практической конференция ләщәтәс, мәта ут хуши эстонской

писатель Арво Валтон хәншүм киникайлад олаңән сыр-сыр айкедәт ияха әктәшүм хәннехуятәт версәт. Ши пурайн Удмуртия, Эстония, Финляндия па Венгрия әхлўв Ужгорода ищиты юхтәйдсәт. Мосл лупты, хуты Арво Валтон па ши хәтлән немасыя мўң хущева мойләты вохсўв. Щит шеңк әмәш вәйтантаупсы ученой әх, писателят муй рәт ясаң вәндтәты хәннехуятәт пәта вәс. Ма нәмәстемн, тәмәш Мўвтел мир финно-угорской писателят конгрессәт арсыр мўвәтн вәдты рәт хәннехуятәт культура уша павәтты шир тәләт. Мосл лупты, хуты мўн, финно-угрәт, и ясаң ән тайлўв. Щит пәта тәмәш вулаң па ям вәйтантаупсәт унтасн мўң арсыр хон пелкәтн вәдты рәт мир әх күтәвн культураев, ясәев, литератураев ушаңашәк верләв. Шәлта итәх вевтам вәдупсы ширәт, нын итана, ямашәк ләщәтлўв. Закарпатье мўв венгрәт ищиты айшәк шуши мира лўңтәсләт па дыв иши арсыр лавәртәң верәт тәмхәтл тайләт. Тәмәш вәйтантаупсәт унтасн мўң рәт ясаңа, культура па йис вўшәт эвәлт тәты вәдупсы ширәта мет такән катләслўв па венгр әхлўв вәдты-холты хурасәт елды тәлүв. Эстония мўв писатель хә Арво Валтон литератураев нух алумты пәта ищиты сыр-сыр верәтн нәтәс.

– Нәң, алпа, веритлән лупты ши олаңән, муй ширн нын хушана вәндтәйдты айлат әх па финно-угорской мир

ясәәт тайләт?

– Закарпатье мўвевн вәдты па университетн вәндтәйдты нывремәт шеңк әмәш сыр-сыр финно-угорской мир ясаң па хуятәт тайләт.

Вантә, венгрәт ясаң, литература, йис путрәт, арәт муй моньщәт финно-угроведение наука пида иса йис пурайт вўш эвәлт и хурасн мәнләт. Рәт мирәла лўңтәсты ясаң, ма нәмәстемн, ищипа кашәң ушәң-сащәң хәннехуятәт тәм күтн шеңк-шеңк мосләт.

– Миклош, муйсәр верәт олаңән нәң киникайт хәншлән?

– Ма киникайт иса ән хәншлүм. Ма тәп арсыр мўңева мосты непекәт Закарпатье мўв венгрәт ясаңа тулмашәтлүм. Юхи хәшүм оләт мәрхәт киника ищиты ләщәтсум. Щит иса Эстония мўв писатель Арво Валтон хәншүм рәпатайт. Вантә, ши непекәт хўват мўң айлат әхлўв эстонцәт вәдты-холты ширәт ямсыева арталәты па вәндтәты веритләт. Ши верәт тумпийн ма арсыр газетаита па журналәта сыр-сыр хурасәң айкедәт тәмәш Мўвтел мир финно-угорской писателят вәйтантаупсәт олаңән хәншлүм. Айкедәм хуши путәртлүм, хута ши хәннехуятәт вәйтантайдсәт па муйсәр верәт олаңән ясаң тәсәт. Мўң венгр әхлўв тәм йисн хәнтәт шеңк-шеңк сәмәңә тайләт. Вантә, дыв ищипа мўң рәт хуятлўв ясәев ширн. Тәп и вер вевтам: венгрәт хәнты мир олаңән вера шимәл вәйтләт. Щит пәта тәмәш вәйтантаупсәт мўңева па нынәна тәм күтн па елды педы ләщәтты мосл.

Владимир ЕНОВ

Россия па Югра мўва рўтыщаты юхтаты!

Ёмвошн Ас потты тылаш 13-мит па 14-мит хәтлән мәр «Югратур 2015» XIV-мит пұш немасыя туристической вандтупсы мәнәс. Тәм вәйтандтупсыя од дұнта арсыр мұвәт эвәлт сыр-сыр мир юхтылдәт.

Ин иса Россия мұв вән вошәт па округе эвәлт мойң әх, рұтыщуптуман рәпитты хуятәт тыв әкмийдсәт. Ши тумпи па хон пеләк мұвәт Болгария, Чехия па Словакия эвәлт тәм вәйтандтупсыя мир па юхәтсәт. Юхтум мир тәд пурайн, шуши мир йис вәдупсыин рұтыщаты вер, мойң әх вәдлјаты гостиничной па ресторанной верәт нух вантсәт.

Дыв мира путәртсәт, муй тәхийн па хутыса Россия мұвн рұтыщаты рәхд. Ёмвош округ дұваттйин мойң әх рұтыщуптаты тәхет, вәдпәсләты вәнт мұва яңхты тәхет мира әлсәт. Тәх әх па ад мұв-авәт, юхәңк кұтн мир рұтыщаты хұшдәт. Тәта хәтл хайты арсыр каш вандтәсы. Мойң әх вәндтәсыит сыр-сыр әмәш пурмәсәт верты. Тәта епләң мавәт, мөд йиңк па па детутәт тынысайт.

Щәдта кәт хәтл мәр арташты әх туристической компаният нух вантсәт. Әхәт уша йис, тәм вандтупсыин рұтыщаты вер ләщәтты әх кұтн оләңмит тәхия «Югра

Мега Тур» питәс. Дыв, вәнтә, нәптәд вәна ювум мир кеша «Старость меня дома не застанет» немпи вер ләщәтсәт. Ши тумпи дыв Урал мұв кев репәта мир ванкұтлы тәтыдлјәт. Ар хәннәхә әкмум хәрн шуши мир кұтн Аган мұв эвәлт Фәкла Бондаренко, Касум вош эвәлт Валентина Тарлина, Русскинской кәрт эвәлт Андрей Данилец, Урай вош эвәлт Ольга Фомичева па па әх мойдуптәсыит.

Щәдта тәм вәйтандтупсыя пурайн Югра мұв па республика Крым елды ияха рәпитты непек хәншсәңн. Тәм непек унтасән рұтыщаты верәт әхтйин иөрн кәпәртты питлұв. Кашашты непек мұв авәт верәт тәты департамент кәшә хә Евгений Платонов па Саки, Евпатория немпи вошәңн кәшәйт хәншсәт.

Арсыр мұв сұң эвәлт юхтум мир кәт хәтл мәр Ёмвош хулыя омсәлтум нюки хотәңн па вұдең әхәд әмшәлсәт. Щит вұды давәлтты айдәт Сәрхәнд хәнты хә Клим Егорович Кантеров нюки хотл па авәң әхдәл пидә

юхтылдәс. Тәм хәннәхәев вұды давәлман вәнт шушийн Лянтор вош пұңәдн вәд. Ма юрн хот дыпия лүнемәсум, щәта Сәрхәнд мир хурамәң сәкәң ернасән Надежда Владимировна Кантерова детут кавәртман карийд. Мойң әх епләң каврум лантәйиңк па шай яныщман омәсләт.

Тәм именәң-икенәң вәнт кәртәна мойң хуятәт тәтыдлјәңн. Дыв щәта йис Пиң хәнтәт вәдупсы вантлјәт.

Иса мұң округе ар туристической тәхивәд. Дыв тыв юхәтты мира арсыр әмәш верләт. Минеральной йиңкән лекшитты ям тәхи Ёмвошн вәд. Мойңа юхәтты хуятәт хұд-вой вәдпәсләты тәтыдлјәйт. Щәдта Сұмәтвощ районән хурамәң кәраш кев репәт хұват

әх рұтыщаты яңхләт. Тыв яңхты мира шеңк әмәш уша верты, муй иты хәнтәт па вухәлјат катра йисн вәсәт. Ши оләңн юхәтты мира увәс әх общинайтн рәпитты хуятәт па вәнт шушийн вәлты шуши мир путәртлјәт. Мұң Югра мұвевн кашәң хәннәхә яма рұтыщаты пәкл. Нявремаң хоттәд әх кеша немасыя әмәш тәхет ләщәтман вәдлјәт. Вұсты вәншәң, кәраш репәңпәләшкәм нөрмәң йис мұвева рұтыщаты юхтаты!

Тәмәш ям вәйтандтупсы Ёмвош округ правительствә кәшә әх па мұв авәт верәт тәты тәхийн туризмәхтйин рәпитты хуятәт, ООО «Югра-Экспо» па Югра мұвн тынесты верәт тәты тәхи әх ләщәтйилсәт.

Ульяна МОЛДАНОВА

Пушхиет ханты мир верат уша паватлдат

Ас потты тыдӑш 11-мит хӑтлӑн Ёмвошн «Улыбка» немпи нявремӑт хӑтл мӑр лавӑлды хотн айдат шуши хуятӑт вошӑн нявремиет пида вӑйтантийдсӑт. Ши мирхот Ханты-Мансийской технолого-педагогической колледжӑн рӑпитты па вӑндтийдты ӗх дӑжӑтсӑт.

Колледжӑн рӑпитты не Е.А. Брич ясӑндад ширн, ши мирхот дӑжӑтсы, дӑдн ай пушхиет йис пура вӑш эвӑлт Югра мӑвевн вӑдты ӗх олӑнӑн уша ат павӑтсӑт. Дыв «Юва» немпи этнообразовательной проект дӑжӑтсӑт, ширн Ёмвошн арсыр мирхотӑт верлӑт.

«Улыбка» хотн нявремӑт ариты па якты

вӑндтӑты не Г.И. Сивкова лупӑс: «Мӑн дӑнхалӑв, дӑдн нявремлӑв уша версӑт, муйсӑр дӑмӑтсух, йис верӑт, нарӑсты утӑт хӑнтӑт па вухалыт тӑйлӑт, дӑдн ши мирӑн ясӑт ат вӑсӑт. Па елды шуши мир емӑнхӑтлӑта янхмедн ӑнтӑтӑп вӑнтсӑт, хутыса емӑнхӑтл мӑнд, дӑдн нявремиет иши щӑта арсыр кӑсупсӑтн кӑсты шир ат тӑйсӑт».

Колледжӑн вӑндтийдты айдат эвет Ксения Силаева па Оксана Сокол нявремӑта путӑртсӑт, муйсӑр нарӑсты утӑт ханты па

вухаль мирӑн тӑйлӑт. Елды дын па вухаль пухие Юрий Хозумов нарӑсьюхн ар сӑвӑт юнтсӑт. Пушхиет мирхот пурайн «Шовӑрлӑ» ар вухаль ясӑнӑн ариты вӑндтӑсӑт. Айдат эви Анна Рецлова нявремиета «Олум лук» хӑнши олӑнӑн путӑртӑс. Лупӑс, хуты тӑм хӑнши улты пурайн хӑннехӑ лавдӑл. Ши юпийн кашӑн няврем олум лук пида лавдӑты ут верӑс.

Елена Брич ясӑндад ширн, ши мирхотӑт дӑжӑтты дыведа «Газпромнефть-Хантос» мӑв илпи тащ вӑты тӑхи ӗх вухн нӗтсӑт.

**Надежда
НОВЫХОВА**

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №22 (3442), 20.11.2015

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**

Ответственный секретарь –
Новыхова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52

E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ОАО «Тюменский дом печати»
г. Тюмень, ул.Осипенко,
д. 81-220.

Подписано в печать:

по графику 18.11.2015 г.
в 15.00.; фактически
18.11.2015 г. в 15.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **1922**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.